

کارکردهای اجتماعی خودسازی طلاب علوم دینی از منظر امامان انقلاب اسلامی

مینوعزتی و فائزه السادات مرادی و سمیه دست افکن *

چکیده

خودسازی برنامه ای برای ارائه ی روش های بهره بردن انسان از لذات مادی و معنوی، تهذیب و تزکیه نفس و حرکت در مسیر سیر و سلوک حقیقی است. انسان بدون خودسازی از تعالی و تقرب به خداوند دور است. خودسازی در زندگی طلاب علوم دینی به عنوان مبلغان دین اسلام اهمیت بسیاری دارد. خودسازی طلاب می تواند در خواص جامعه که افراد برجسته ی جامعه هستند اثر بگذارد. امامان انقلاب اسلامی با خودسازی توانستند در خواص جامعه زمان خود اثر گذارند و امام خمینی (ره) بنیان گذار اولین انقلاب دینی و اخلاقی باشد. پرداختن به کارکرد اجتماعی خودسازی طلب علم دینی بر خواص در سیره امامان انقلاب اسلامی مسأله این مقاله است. پرداختن به آثار خودسازی طلاب علوم دینی در سیره امامان انقلاب اسلامی، ضرورت دارد زیرا آنها را با عوامل خودسازی و نحوه ی اثرگذاری خودسازی در خواص آشنا می کند. هدف مقاله بررسی کارکردی اجتماعی خودسازی طلاب علوم دینی امامان انقلاب اسلامی به روش توصیفی و شیوه کتابخانه ای است. عوامل خودسازی طلاب؛ تقوای الهی، ذکر و یاد خدا، عمل به فرایض و دستورات خداوند، مبارزه با وسوسه های نفسانی و هستند و آثار خودسازی طلاب بر خواص در سیره امامان انقلاب اسلامی شامل؛ وادار ساختن خواص به جبهه گیری در برابر ظلم، اجرای احکام الهی، امر به معروف و نهی از منکر، نگاه اسلامی به مسائل، مبارزه با تحجر و مقدس مآبی، مردم گرایی و ... است.

واژگان کلیدی: آثار، خودسازی، طلاب علوم دینی، خواص، امام خمینی (ره)، امام خامنه ایی

* طلبه سطح 2 مدرسه علمیه امام خمینی رحمه الله، استاد راهنما: خانم لیلا یعقوبی، کرمانشاه.

مقدمه

خودسازی از موضوعات مهم در مباحث اخلاقی و برنامه ای است که در آن روش هایی برای بهره بردن انسان از لذت های مادی و معنوی، تهذیب و تزکیه نفس و حرکت در مسیر سیر و سلوک حقیقی ارائه می شود. هدف زندگی انسان از نگاه دین اسلام، تعالی و تقرب به خداوند است. انسان تا زمانی که خودسازی نکند گرفتار طبیعت مادی خود و از تعالی و تقرب به خداوند دور است و برای خروج از این گرفتاری باید خود را تزکیه و خودسازی کند. خودسازی بالاخص در زندگی طلاب علوم دینی که قرار است مبلغان دین اسلام باشند و در جامعه نماد دینداری هستند، اهمیت دوچندانی دارد. خودسازی طلاب اگر بر طبق دستورات اسلام و سیره بزرگان دین باشد می تواند فضایل اخلاقی را در آنها پرورش داده، آنها را از رذایل اخلاقی دور سازد، ارتباط انسان با خداوند را ارتباطی قوی و عرفانی کرده و شیرینی عبادت خداوند را در جان طلاب بنشانند. این آثار به مرور در خواص جامعه که افراد برجسته ی جامعه از نظر سیاسی، دینی، اقتصادی، اجتماعی و ... هستند هم اثرگذار می شود و آنان را وادار به الگوگیری از طلاب، توجه به اهمیت و جایگاه مسائل اخلاقی در جامعه، رعایت دستورات اسلامی، دقت در انجام وظایف و تکالیف محوله و ... خواهد کرد. یکی از بزرگترین فقها و عرفای اسلامی در عصر حاضر که تکیه بر منابع و اخلاق اسلامی با خودسازی و تزکیه توانست در بزرگان و خواص جامعه در زمان خود اثری بی بدیل گذارد و تحولی عظیم پدید آورد و بنیان گذار اولین انقلاب مبتنی بر دین و اخلاق اسلامی باشد، امام خمینی (ره) است و امام خامنه ای (حفظه الله) دامه دهنده راه ایشان هستند.

پرداختن به آثار خودسازی طلب علوم دینی بر خواص در سیره و اخلاق و رفتار امامان انقلاب اسلامی مسأله ی مهمی است که در این مقاله به آن پرداخته می شود.

ضرورت انجام چنین پژوهشی این است که با توجه به اینکه طلاب علوم دینی در جامعه نمود دینداری هستند و قرار است مبلغان دین اسلام باشند، باید به خودسازی مبادرت کنند تا آثار این خودسازی در زندگی و رفتار و گفتارشان تجلی یابد. اگر این امر محقق شود طلاب می توانند بر خواص در جامعه، که افراد مورد توجه در جامعه هستند، هم مؤثر باشند و آنان را به سوی ساختن جامعه ای اسلامی ترغیب کنند.

پس هدف مقاله شناخت و بررسی کارکرد اجتماعی خودسازی طلاب از منظر املمان انقلاب اسلامی است و مقاله به روش تحلیلی - توصیفی و فیش برداری کتابخانه ای انجام می شود.

1- مفهوم شناسی

1-1- خودسازی

خودسازی راه و روشی است که هم راهی برای ارضاء درست و کنترل شده نیازهای مادی و غرایز حیوانی ارائه می دهد و هم مانع سلطه بعد مادی بر بعد معنوی انسان و اسارت او می شود. در واقع خودسازی برنامه ای است که در آن روش هایی برای بهره بردن انسان از لذت های مادی و معنوی، تهذیب و تزکیه نفس و حرکت در مسیر سیر و سلوک حقیقی ارائه می شود.¹

قرآن تزکیه و تهذیب نفس را عامل رستگاری و راه رسیدن به سعادت معرفی کرده است و فساد اخلاق را منشأ پستی ها و بدبختی ها و باعث زیان می داند، و در سوره شمس می فرماید: «قَدْ أَفْلَحَ

1 - حاجی صادقی، راهبردهای جهاد اکبر، ص 29.

مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مِنْ دَسَّاهَا^۱. نکته مهم این دو آیه این است که از دید قرآن نفس انسان قابلیت تزکیه و آلودگی را دارد و این امر با انتخاب و اختیار انسان صورت می گیرد؛ انسان اگر بخواهد، می تواند نفس خود را پاک نگه دارد و اگر نخواهد، آن را آلوده می کند.^۲

1-2- آثار

آثار به معنی «آثار جمع اثر به معنای نشانه ها، علامات، چیزی هایی که از کسی برجای می ماند» است.^۳ همچنین به معنی «رد، رگه، نشانه ها، کارها، تألیفات، نوشته ها، پیامدها و تبعات» گفته شده است.^۴

1-3- خواص

«خواص کسانی هستند که موضعگیری هایشان بر اساس بصیرت و آگاهی است. خود تصمیم گیرنده اند، نه آن که دیگران آنها را به تصمیم برسانند»^۵ بر این اساس عالمان و دانشمندان الهی، خردمندان و صاحبان بصیرت، قلم به دستان و سابقه داران و خلاصه برجستگان و کسانی که دارای جایگاه اجتماعی هستند خواص به حساب می آیند.

2- عوامل خودسازی طلاب علوم دینی

1-2- تقوای الهی

تقوا در عرف شرع یعنی نگهداری نفس از آن چه انسان را به گناه می کشاند به این که ممنوعات و محرّمات را ترک کند. شک نیست که در عمل، لازمه تقوا و صیانت نفس نسبت به چیزی، ترک و

1 - شمس / 9-10.

2 - مصباح یزدی، به سوی خودسازی، ص 30.

3 - دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج 1 ذیل واژه آثار.

4 - معین، فرهنگ معین، ج 1، ذیل واژه آثار.

5 - خاتمی، سید احمد، رسالت خواص، ص 13.

و دارای ایمان باشند قطعاً به هدف خواهند رسید. خداوند متعال راه را جلوی پای انسان می گذارد و قدم به قدم دست انسان را می گیرد وقتی هدف خدا بود (والذین جاهدوا فینا لنهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا)^۱ عمده ، وجود این انگیزه و ایمان است وارد میدان شدن و تلاش کردن است هر جا این باشد موفقیت بدون تردید حاصل خواهد شد.

طلبه و نشاط در فقر

گاهی هم عواملی هست که موجب خمود می شود فقر قابل تحمل و قابل قبول است گرسنگی برای ما طلبه ها چیز بیگانه ای نیست تقریباً همه طلبه ها دوران بی پولی و بی چیزی و گرسنگی را گذرانده اند گرسنگی و فقر پارساگونه برای طلبه چیز خیلی شگفت آوری نیست اگر همراه با نشاط روحی باشد شادی آور هم هست این حالت فقر همراه با پارسایی و مناعت که انسان حاضر نیست به فلک روی بیندازد و درخواست بکند ، طلبه از هیچ کس درخواست نمی کند، چنانچه با نشاط و شادی روحی همراه باشد قابل قبول و قابل تحمل است.

نتیجه گیری

در پایان پس از بررسی مطالب نتیجه حاصل می شود که:

خودسازی برنامه ای است که در آن روش های بهره بردن انسان از لذات مادی و معنوی، تهذیب و تزکیه نفس و حرکت در مسیر سیر و سلوک حقیقی ارائه می شود. قرآن تزکیه نفس را عامل رستگاری و راه رسیدن به سعادت می داند. خواص تصمیم گیرندگان جامعه هستند که شامل عالمان الهی، خردمندان و صاحبان بصیرت، قلم به دستان، برجستگان، افراد دارای جایگاه اجتماعی

¹ سوره عنکبوت آیه ۶۹

و ... می شوند. عوامل بسیاری در خودسازی طلاب علوم دینی همچون؛ تقوای الهی، ذکر و یاد خدا، عمل به فرایض و دستورات خداوند، خوش رفتاری با مردم، مبارزه با وسوسه‌های نفسانی، اصلاح خصلت‌های بد درونی و ترک محرمات تأثیر بسزایی در خودسازی طلاب علوم دینی اثر می‌گذارند. طلاب حوزه‌های علمیه همواره بیشترین تأثیر را در جامعه و به ویژه بر خواص آن داشته‌اند. در بیانات و آثار امامان انقلاب اسلامی به این تأثیر روحانیت اصیل، اشارات بسیاری شده است. آنها با خودسازی می‌توانند نظر خواص جامعه را به سمت خود جلب کرده و در عمق افکار، نظرات، رفتار و گفتار خواص نفوذ کرده و آنها را به سمت و سوی حرکت‌های بزرگ در جامعه سوق دهند. بزرگ‌ترین تأثیر خودسازی طلاب علوم دینی بر خواص جامعه، علاوه بر وادار ساختن خواص به جبهه‌گیری در برابر ظلم، مبارزه با تحجر و مقدّس مآبی، اجرای احکام الهی و انجام امر به معروف و نهی از منکر توسط آنها، ایجاد آزادی معنوی، روحیه‌ی کسب علم و مردم‌گرایی در آنها است تا با داشتن نگاه اسلامی به مسائل جامعه و عامل بودن به گفته‌ها و عقاید برای تأمین سعادت کشور بکوشند.

توجه به دیدگاه‌های امامان انقلاب اسلامی درباره نهاد روحانیت و لزوم خودسازی هرچه بیشتر طلاب علوم دینی، تضمین موفقیت و اثرگذاری بیشتر این نهاد در جامعه و خواص آن و دستیابی سریع‌تر به اهداف عالیّه این نهاد الهی – مردمی را باعث خواهد بود.

فهرست منابع

* قرآن کریم.

* نهج البلاغه فيض الاسلام

1. خمینی، روح الله، اسلام ناب در کلام و پیام امام خمینی(ره)؛ موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، دفتر پنجم، ششم، 1385
2. بروجردی، سید حسن، جامع احادیث الشیعه، المهر، 1422ق.
3. حاجی صادقی، عبدالله، راهبردهای جهاد اکبر، تهران، زمزم هدایت، اول، 1386.
4. حسنی، سید محمد ابراهیم، نقش روحانیت شیعه در گستره فرهنگ دینی بعد از انقلاب اسلامی، مجله اندیشه انقلاب اسلامی، شماره 7 و 8، 1388.
5. خاتمی، سید احمد، رسالت خواص، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، نهم، 1378.
6. خمینی، روح الله، در جستجوی راه از کلام امام؛ دفتر بیست و دوم، فرهنگ تعلیم و تربیت، امیرکبیر، اول، 1362.
7. خمینی، روح الله، صحیفه نور، مجموعه رهنمودهای امام (ره)، تهران، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، 1370
8. دوانی، علی، نهضت روحانیون ایران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، سوم، 1394.
9. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۷۳.
10. رجبی، محمد حسن، زندگینامه سیاسی امام خمینی، از آغاز تا تبعید، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه ملی، اول، 1371.
11. رحیمیان، محمدحسین، در سایه آفتاب، یادها و یادداشتهایی از زندگی امام خمینی(قدس سره)، انتشارات سوره مهر، دهم، 1388.

12. سبحانی نیا، محمد تقی، ارکان تلقی انسان از خود و تأثیر آن در رفتارهای او، دو فصلنامه انسان پژوهشی دینی، دوره 8، شماره 26، 1390.
13. سبحانی نیا، محمد تقی، نفس و ابعاد مهار آن در قرآن و حدیث، نشریه معرفت اخلاقی، شماره 11، سال 1394
14. ستوده، امیر رضا، پا به پای آفتاب، گفته ها و ناگفته ها از زندگی امام خمینی(س)، پنجره، هشتم، 1398
15. وجدانی، مصطفی، سرگذشت‌های ویژه از زندگی امام خمینی(ره)، پیام آزادی، شانزدهم، 1378.
16. سلیمی، اکرم، فتاحی زاده، فتحیه، عترت دوست، محمد، «الگوی تربیت اخلاق اسلامی از منظر امام سجاد بر مبنای تحلیل محتوایی دعای مکارم الاخلاق»، اخلاق و حیانی، سال ششم، بهار و تابستان 1397، ش 2.
17. طباطبایی، سیدمحمدحسین، تفسیر المیزان، قم، مؤسسه نشر اسلامی جامعه مدرسین، 1375.
18. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه آیت اللهی، قم، آل محمد، چهارم، 1387
19. مصباح، محمدتقی، به سوی خودسازی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، 1380.
20. مطلبی، کاظم، بهره‌گیری حوزه‌های علمیه از کارکردهای فضای مجازی در تربیت دینی، سایت پژوهش‌های دینی، 14 شهریور 1397.
21. مطهری، مرتضی، ده گفتار، تهران، جهاد سازندگی، 1375.
22. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران، امیرکبیر، چهارم، 1360.
23. نراقی، جامع السعادات، ملا احمد، ترجمه سید جلال الدین مجتبوی، تهران، انتشارات حکمت.
24. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسایل، بیروت، مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، 1408 ق.

25. هاشمیان، سیدمحمدحسین، رفیعی محمدی، ناصر، بزرگی، تبلیغ مطلوب، اسلام و مطالعات

اجتماعی، ش 18، 1396.

26. خوبانی، مهدی. (۱۳۹۰). طلبه از نگاه آفتاب. چاپ اول.